

UDK: 327.7/8(581)
Biblid 0543-3657, 65 (2014)
God. LXV, br. 1153-1154, str. 70-89
Izvorni naučni članak
Primljen: 31. januar 2014.

Dr Marko NIKOLIĆ
MA Jelica GORDANIĆ¹

Aktuelni problemi međunarodne zajednice u rešavanju avganistanske krize i moguće implikacije na odnose u regionu

SAŽETAK

U radu je načinjen pokušaj dijagnosticiranja osnovnih aspekata, obima i stepena angažovanja međunarodne zajednice u izgradnji savremenog avganistanskog društva i države, u skladu sa ciljevima najznačajnijih subjekata međunarodnih odnosa. Najveća pažnja posvećena je aktivnostima Ujedinjenih nacija (UN) i NATO-a, ali u širem kontekstu i Kine, Rusije i EU. U tom smislu, centralne tačke analize predstavljaju polazni ciljevi vezani za izgradnju i uspostavljanje stabilnog sistema političkih institucija i delotvornog sprovođenja javnih politika, kao i vojnih, policijskih i drugih institucionalnih kapaciteta sa bezbednosnim nadležnostima, a u funkciji stvaranja pretpostavki za eventualni postepeni privredni razvoj Avganistana i normalan život stanovništva.

Autori zaključuju da međunarodna vojna i civilna misija nisu uspele da u potpunosti ostvare političke ciljeve, dok su bezbednosni ciljevi ostvareni samo u manjoj meri.

Ključne reči: UN, NATO, Kina, Rusija, EU, vojna intervencija, organizovani kriminal, terorizam, ljudska bezbednost, Avganistan.

Uvod

Teroristički napadi u SAD-u 11. septembra 2001. godine uslovili su kvalitativno drugačiji pristup zapadnih zemalja, posebno anglosaksonskih, u

¹ Dr Marko Nikolić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, e-mail: markon@diplomacy.bg.ac.rs; MA Jelica Gordanić, doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, e-mail: jelica@diplomacy.bg.ac.rs.

Rad je realizovan u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolički, međunarodno ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, Ministarstva nauke Republike Srbije, ev. br. 179029, za period 2011-2014. godine.

borbi protiv terorizma. Napadi, u kojima je nešto manje od tri hiljade civila izgubilo život, prema mnogim analitičarima bili su samo povod za promociju i potonju primjenu ofanzivne strategije u Avganistanu u 21. veku.² Odgovornost za napade u SAD-u preuzima Islamska teroristička organizacija Al-Kaida.³ Ovo je poslužilo kao osnov za oblikovanje i pripremanje terena za vojno angažovanje SAD-a i otpočinjanje „preventivnog rata“ na tuđoj teritoriji, sa proklamovanim ciljem borbe protiv međunarodnog terorizma i njegovog legla u Avganistanu.⁴ Tu je Al-Kaida imala značajno uporište jer je kontrolisala 90% teritorije ove zemlje, uz podršku avganistanskih talibana. Odbijanje Talibana da isporuče Osamu bin Laden predstavlja povod da velike sile, predvođene SAD-om i Velikom Britanijom, vojno napadnu Avganistan. Napad je imao za cilj rat protiv terorizma i uništenje terorističke infrastrukture u ovoj državi.⁵ Ciljevi se se kasnije proširili na „uvođenje demokratije“, ali i pronalazak bin Laden, uništenje Al-Kaide, i organizovanje suđenja glavnim zapovednicima terorističkih napada u SAD-u.

„Pravnu“ osnovu i potporu ovog angažovanja predstavljala je odluka američkog Kongresa od 18. septembra 2001. godine, kojom je „autorizovana“ upotreba vojne sile protiv „terorista“ (Talibana). Na taj način „status“ Talibana nije podrazumevao zaštitu vojnika u ratu koju predviđaju Ženevske konvencije. Iz Vašingtona su stizala i pojašnjenja da Povelja UN ne zabranjuje vojnu intervenciju u slučaju „samoodbrane“, pri čemu je napad na Avganistan kvalifikovan upravo kao takav akt. Prilikom analize i pokušaja razumevanja čitave problematike, treba imati u vidu i činjenicu da Avganistan poseduje značajnu stratešku poziciju na Srednjem Istoku, pri čemu se na njegovoj teritoriji dokazano proizvodi i trguje narkoticima u značajnim svetskim razmerama. Dakle, razlozi i interesi zaposjedanja njegove teritorije jesu prevashodno vojno-strateški, ali i finansijski, jer podrazumevaju mogućnost većeg stepena kontrole ogromne količine nelegalnog novca i kapitala. U tom smislu, može se povući značajna paralela sa politikom i nastupom Zapada na Kosovu i Metohiji.

U narednom delu rada, sagledaćemo aktuelne napore međunarodne zajednice u Avganistanu – pre svega Organizacije Ujedinjenih nacija i njenih specijalizovanih agencija. Osvrnućemo se na aktivnosti u ulogu NATO pakta u ovom području, kao i odnos Rusije, Kine i Evropske unije prema avganistanskom pitanju. Ukazaćemo i na jedan od najozbiljnijih problema Avganistana – nelegalnu proizvodnju i trgovinu narkoticima.

² Jesse Green, Dead, Accounting of the, New York news and politics, Internet: <http://nymag.com/news/9-11/10th-anniversary/number-of-deaths/> 20/05/2014.

³ Bin Laden Claims Responsibility for 9/11, Fox News.com, Internet: <http://www.foxnews.com/story/2004/10/30/bin-laden-claims-responsibility-for-11/> 20/05/2014.

⁴ O preventivnom ratu opširnije videti u: Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Pravni fakultet, Beograd, 2010, str. 182-184.

⁵ Infinite Justice, out – Enduring Freedom, in, BBC News, 25 September 2001, Internet: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1563722.stm> 20/05/2014.

Delovanje Ujedinjenih nacija (UN) i NATO pakta u Avganistanu

Kao i u slučaju Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) i Iraka, vojno angažovanje SAD-a i koalicioni partnera bez prethodnog odobrenja Saveta bezbednosti UN, pokrenulo je brojne polemike stručne i šire međunarodne javnosti, sa izraženim etičkim (moralnim) i pravnim predznakom. Konkretno, osnovno pitanje svodilo se na to da li je ulazak stranih trupa na avganistansku teritoriju, u svetlu Povelje UN, legalan čin?⁶ Iz ugla međunarodnog prava odgovor je nesumnjivo negativan, iz barem nekoliko razloga.

Prvo, po Povelji UN, upotreba vojne sile bez odobrenja Saveta bezbednosti, a protiv teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti jedne države, predstavlja akt agresije.⁷ Samo u slučaju da su prava određene države povređena nezakonitim aktivnostima druge države, može se govoriti o pravu odnosne države na samoodbranu (upotrebu vojne sile sa ciljem obrane i odvracanja od agresije i/ili napada). Međutim, budući da čak nijedna od 19 osoba osumnjičenih za napade u SAD nije bila državljanin Avganistana, ni taj argument nije imao pravno utemeljenje.⁸ I tvrdnja Vlade SAD-a da je cilj vojnih operacija u Avganistanu bila prevencija novih napada ostaje nelogična, budući da se čekalo skoro mesec dana na preduzimanje akcije „samoodbrane“. Ipak, američki politički lideri toga razdoblja, naročito iz administracije Buš-Čejn, isticali su da su UN bile saglasne s američkim napadom na Avganistan. To je naknadno ponovio i sadašnji predsednik SAD-a Barak Obama u svom govoru 2009. godine: „Savet bezbednosti UN odobrio je korišćenje svih potrebnih koraka da se odgovori na napade iz 11. septembra 2001. godine, kako bi američki vojnici legitimno ušli u Avganistan“.⁹ Međutim, i u slučaju navedenog citata primetno je da je i američki predsednik upotrebio termin „legitimno“, a ne „legalno“, te se može pretpostaviti da je i on bio svestan da se u slučaju intervencije njegove zemlje u Avganistanu ne može govoriti o legalitetu.

Kao što je opšte poznato, Povelja UN obezbeđuje rešavanje međunarodnih sporova mirnim putem.¹⁰ Njen 51. član naglašava da je

⁶ Marjorie Cohn, *Afghanistan: The Other Illegal War*, AlterNet, 31 July 2008., Internet: http://www.alternet.org/story/93473/afghanistan%3A_the_other_illegal_war 20/05/2014.

⁷ Bez obzira na različita tumačenja, u tom smislu dovoljno je samo nepristrasno protumačiti jasan sadržaj VII Glave Povelje UN.

⁸ David Ray Griffin, „Did 9/11 Justify the War in Afghanistan“, *Global research*, 25. June 2010. Internet, <http://www.globalresearch.ca/did-9-11-justify-the-war-in-afghanistan/19891>, 20/09/2013.

⁹ Govor predcednika Obame „The Way Forward in Afghanistan and Pakistan“ at the U.S. Military Academy at West Point, December 1, 2009, Internet, <http://www.msnbc.msn.com/id/34231058>, 21/09/2013.

¹⁰ U članu 33. Povelje UN se navodi: „Stranke u svakom sporu, čije trajanje može ugroziti održanje međunarodnog mira i bezbednosti, treba da traže rešenje pre svega putem pregovora, istražne komisije, posredovanja, izmirenja, sudskog rešavanja, pribegavanja regionalnim ustanovama ili sporazumima, ili drugim mirnim načinima po svom vlastitom izboru“.

korišćenje sile opravdano samo u slučajevima samoodbrane.¹¹ Po Povelji UN, očigledno je da je Savet bezbednosti jedino telo koje može odobriti upotrebu sile u međunarodnim odnosima.

Dan nakon napada u SAD-u 11. septembra 2001. godine, Savet bezbednosti UN doneo je Rezoluciju 1368 kojom je osudio terorističke napade, pozivajući države članice da zajedničkim snagama izvedu pred lice pravde počinioce i pomagače napada, ali i Međunarodnu zajednicu da se odlučno angažuje u borbi protiv terorizma.¹² Intervencija u Avganistanu navela je pojedine teoretičare na zaključak da „svi međunarodno priznati politički subjekti nisu ni ravnopravni ni punoletni – niti u civilizacijskom, niti u kulturnom, niti u moralnom, niti u političkom smislu“, pri čemu „pravo na preduzimanje intervencije ekskluzivno poseduju samo najmoćnije države sveta“.¹³ Drugi opet smatraju i da je u slučaju Avganistana Savet bezbednosti UN imao nekoliko mogućnosti koje nije iskoristio. Mogao je, primera radi, predložiti SAD-u da tuže Avganistan pred Međunarodnim sudom pravde zbog skrivanja Bin Ladena i pomagača; SAD su preventivno mogle i da prekinu diplomatske i ekonomske odnose sa ovom zemljom; Međunarodna zajednica mogla je osnovati Tribunal za osumnjičene u terorističkim napadima 11. septembra (kao u slučaju Jugoslavije ili Ruande); i konačno, upotreba oružane sile mogla se odvijati kroz međunarodne institucije i u saradnji sa Komitetom vojnog štaba.¹⁴

Ipak, očigledno je da je Zapadna koalicija imala poseban interes da samostalno napadne Avganistan. Tokom jednonedeljnog zasedanja Generalne skupštine UN o terorizmu početkom septembra 2001. godine, Generalni sekretar UN Kofi Annan naglasio je: „Kao što smo skupili volju i resurse potrebne za uspeh u borbi protiv terorizma, moramo brinuti i za sve žrtve terorizma, bilo da su neposredne mete, ili populacija koja će biti pogođena našim zajedničkim naporima“.¹⁵ Očigledno je da se u središtu pažnje UN tada nalazilo pitanje humanitarnih posledica vojnih napada u Avganistanu, a ne pitanje njihovog legaliteta i opravdanosti. U tom smislu, upućen je i poziv donatorima koji su sakupili 5 milijardi dolara za pomoć

¹¹ Član 51. Povelje UN: „Ništa u ovoj Povelji ne umanjuje urođeno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada protiv člana UN, dok Savet bezbednosti ne preduzme mere potrebne za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. O merama koje preduzmu članovi pri vršenju ovoga prava na samoodbranu biće odmah izvešten Savet bezbednosti ...“.

¹² Resolution 1368 (2001) Adopted by the Security Council at its 4370th meeting, on 12 September 2001, Internet, <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/SC7143.doc.htm>, 15/09/2013.

¹³ Mile Savić, *Etika humanitarnih intervencija*, *Sociološki pregled*, vol.. XLIII, br. 4, 2009, str. 525-543. str. 527.

¹⁴ Opširnije kod: Marjorie Cohn, „Bombing of Afghanistan is illegal and must be stopped“, *International Review of Contemporary Law*, Special Edition, 2002, Internet, <http://www.iadllaw.org/files/BOMBING%20OF%20AFGHANISTAN%20IS%20ILLEGAL%20AND%20MUST%20BE%20STOPPED%20by%20Marjorie%20Cohn.pdf>, 20/09/2013.

¹⁵ „Afghanistan and the United Nations“, *UN News Centre*, Internet <http://www.un.org/news/dh/latest/afghan/un-afghan-history.shtml>, Datum pristupa 23.09.2013.

preko 7 miliona avganistanskih civila.¹⁶ Uloga UN potom se svela na promociju dijaloga između avganistanskih stranaka, sa ciljem uspostavljanja sveobuhvatne i jedinstvene Vlade. Generalni sekretar UN imenovao je Lakhdar Brahimija za svog posebnog izaslanika za Avganistan. Intenziviran je i rad donatorskih konferencija, od koji je posebno važno ukazati na onu u Islamabadu podržanu od strane Svetske banke, UNDP-a i Azijske banke za razvoj, na kojoj su razmatrane dugoročne i neposredne ekonomske potrebe Avganistana. Značajna je bila i ona održana nedugo zatim u Berlinu.

Savet bezbednosti UN potom je usvojio Rezoluciju 1373 kojom je osudio Talibane zbog pružanja utočišta Bin Ladenu, pozivajući avganistanske snage da se suzdrže od svih akata kojim bi se kršile odredbe međunarodnih ljudskih prava. Takođe, one su pozvane i da omoguće slobodno kretanje osoblju UN i humanitarnih organizacija na svojoj teritoriji.¹⁷ Njom je uloga UN u avganistanskom pitanju označena kao "centralna", pri čemu su države članice pozvane da se angažuju u osiguravanju humanitarne i administrativne pomoći u društvenoj i ekonomskoj obnovi Avganistana.¹⁸

Na konferenciji u Bonu u decembru 2001. godine, predstavnici četiri suprotna avganistanska tabora, ne uključujući talibane, potpisali su Bonski sporazum kojim je formirana Privremena avganistanska vlast, označena kao „temelj avganistanske suverenosti“.¹⁹ Podržavajući Privremenu vladu, UN su Rezolucijom 1386 osnovala i „Snage za podršku međunarodnoj bezbednosti“ (International Security Assistance Force – ISAF).²⁰ Osnova za stvaranje ISAF-a pronađena je u odredbama Glave VII Povelje UN, pri čemu je zamišljeno da se Nova avganistanska prelazna vlada, ISAF i međunarodne snage pod vođstvom UN zajednički angažuju u obnovi Avganistana i stvaranju sigurnog područja oko Kabula. Ta zamisao i aktivnosti pripremili su teren za stvaranje partnerstva između avganistanske Prelazne vlasti, Programa pomoći UN za misiju u Avganistanu (UNAMA) i ISAF-a.²¹ Na temelju Rezolucije Saveta bezbednosti UN 1510, ISAF snage su u razdoblju 2003-2006. godine

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Resolution 1373 (2001). Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001, Internet, <http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20%282001%29.pdf>, 20/09/2013.

¹⁸ Resolution 1378 (2001) Adopted by the Security Council at its 4415th meeting, 14 November 2001, Internet, <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/sc7212.doc.htm>, 20/09/2013.

¹⁹ Ceo tekst Bonskog sporazuma dostupan na: <http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/Documents/Bonn-agreement.pdf>, 28. 09. 2013.

²⁰ Resolution 1386 (2001) Adopted by the Security Council at its 4443rd meeting on 20 December 2001, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/PDF/N0170855.pdf?OpenElement>, Internet, 20/08/2013.

²¹ "About ISAF, History", *Afghanistan International Security Assistance Force*, Internet, <http://www.isaf.nato.int/history.html>, 21/09/2013.

postupno proširile nadležnosti za delovanje na celoj teritoriji Avganistana.²² Treba imati u vidu i važnu činjenicu da je, nakon početnog rukovođenja pojedinih država snagama ISAF-a u periodu od 6 meseci, NATO nad njima preuzeo celokupno vođstvo od 2003. godine. Uloga i funkcionisanje ISAF-a u konkretnom smislu ostvaruje se prisustvom na terenu, naoružavanjem i obučavanjem nacionalnih oružanih snaga i policije, pri čemu se ciljevi političkog karaktera ostvaruju pružanjem pomoći u obnovi i unapređenjem razvoja Avganistana. U saradnji sa „Pokrajinskim timovima za obnovu“ (Provincial Reconstruction Teams – PRT), ISAF je posebno angažovan u pomoći lokalnim samoupravama u osposobljavanju i jačanju institucionalnih mera neophodnih za uspostavljanje vladavine prava.²³

Ove lokalne timove (PRT) osnovala je Vlada SAD-a, i sačinjeni su od vojnih lica, diplomata i ekonomskih stručnjaka. U Avganistanu prvi put deluju od 2002, a u Iraku od 2008. godine. U slučaju Avganistana, deluju tri pokrajinska tima – regionalna komanda zapad (pod kontrolom italijanskih snaga), regionalna komanda jug (pod kontrolom SAD-a, Australije i Holandije) i regionalna komanda istok koju kontrolišu snage Poljske i SAD-a. Pokrajinski timovi u Avganistanu često se opisuju i kao „sredstvo za povećavanje dometa i poboljšanje legitimnosti centralne vlasti“.²⁴ Ciljevi ISAF misije izmenjeni su na Samitu NATO-a u Lisabonu u novembru 2010. godine.

Šefovi država i vlada odlučili su da redefinišu i poboljšaju koncept misije podrške ISAF-a, i omogućće njegovu primenu putem afirmacije pet načela: veće uskalđenosti NATO/ISAF pomoći sa nacionalnim prioritetima vlade u Kabulu, razvoja saradnje kroz avganistanske institucije, prilagođavanje profila i formacijskih odlika ISAF snaga, jačanje kapaciteta avganistanskih snaga bezbednosti, kao i intenzivnija podrška razvoju civilnih aspekata misije ISAF u funkciji osposobljavanja domaćeg političkog vođstva i institucija.

Jedan od vidova angažovanja UN u Afganistanu jeste i pomenuta UNAMA, ili politička misija koju je uspostavio Savet bezbednosti UN rezolucijom 1401 iz 2002. godine, na zahtev same Avganistanske vlade. Načelni ciljevi i ove misije svode se na uspostavljanje mira i stvaranje pretpostavki za razvoj Avganistana. Sedište UNAMA je u Kabulu, a misija ima i regionalne kancelarije u Heratu, Bamjanu, Gardezu, Kandaharu, Džalalabadu, Kudužu i Mazar-i-Sharifu. Kao ciljevi misije označeni su i

²² Resolution 1510 (2003) Adopted by the Security Council at it's 4840th meeting, 13 October 2003.

²³ O Pokrajinskim timovima za odbranu detaljnije videti kod: Robert Beljan, Afghanistan: Lessons Learned from an ISAF Perspective, *Small Wars Journal*, Journal article 30 May 2013. Internet, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/afghanistan-lessons-learned-from-an-isaf-perspective>, 02.10.2013.

²⁴ Ensign Robert J. Bebbler, The Role of Provincial Reconstruction Teams (PRTs) in Counterinsurgency Operations: Khost Province, Afghanistan, *Small Wars Journal*, Internet, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-role-of-provincial-reconstruction-teams-in-counterinsurgency-operations>, 19/09/2013.

tranzicija, jačanje suvereniteta zemlje i unutrašnje vlasti, ostvarenje vlasničkih prava, zaštita ljudskih prava, i posebno, osiguravanje regularnosti izbora.²⁵ Pripadnici UNAMA misije su tako pratili regularnost precdničkih izbora u Afganistanu 2004. i 2008. godine, kao i parlamentarnih 2005. i 2010. godine.²⁶

Sredinom marta 2013. godine Savet bezbednosti UN usvojio je Rezoluciju 2096 kojom je obnovljen mandat UNAMA misije i određen obim i domet aktivnosti koje treba preduzeti u narednih 12 meseci, kako bi Avganistan "nastavio svoju političku i bezbednosnu tranziciju".²⁷

UNAMA, koju trenutno predvodi Jan Kubiš, specijalni izaslanik Generalnog sekretara UN, pozvana je da nastavi vođenje i koordiniranje međunarodnih civilnih napora u pravcu tranzicije avganistanskog društva i jačanja avganistanskog suvereniteta, vođstva i vlasništva. Savet bezbednosti UN izrazio je posebnu podršku avganistanskom tranzicionom procesu (lokalno poznatom kao Inteqal), sa ciljem preuzimanja pune odgovornosti avganistanskih institucija u oblasti bezbednosti, a u skladu sa svim odlukama donetim na međunarodnom nivou u proteklom razdoblju. Savet bezbednosti ostao je pri stavu da tranzicija predstavlja „ne samo bezbednosni proces, već podrazumeva i potpuno osposobljavanje avganistanskog vođstva u procesu upravljanja i razvoja”.²⁸

U tom smislu pozitivno je okvalifikovao dogovor avganistanske vlade i međunarodne zajednice o „obnovljenom i trajnom partnerstvu” u okviru „Dekade transformacije” (Transformation decade), koja će počivati na čvrstim međusobnim obvezama, i trajati od 2015-2025. godine.²⁹

Na zahtev avganistanskih vlasti, zadaci Misije ostali su posebno vezani za pomoć i podršku prilikom organizacija budućih izbora, kao i održivosti integriteta i izgradnje kapaciteta avganistanskih institucija uključenih u ovaj proces. O ovim pitanjima raspravljano je na nivou međunarodne zajednice, na sastancima u Londonu i Bonu, kao i na konferencijama u Tokiju i Čikagu.

U navedenoj Rezoluciji Savet bezbednosti UN ukazao je na centralnu ulogu i „načelo neutralnosti” na kome počiva angažovanje UN na području Avganistana i pozdravio nivo ostvarene saradnje vlade ove zemlje i UN. Na tim osnovama, u Tokiju je definisan i „Okvir o uzajamnoj odgovornosti”, sa popratnim načelima partnerstva međunarodne

²⁵ Resolution 1401 (2002) Adopted by the Security Council at its 4501st meeting, on 28 March 2002, Internet, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Afgh%20SRES1401.pdf>, 20/09/2013.

²⁶ Oba puta pobednik na predsedničkim izborima bio je Hamid Karzai.

²⁷ Resolution 2096 (2013) Adopted by the Security Council at its 6935th meeting, on 19 March 2013, p. 1. Internet, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2096.pdf, <http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=12255&language=en-US>, 20/09/2013.

²⁸ Ibidem, p. 2.

²⁹ Ibidem, p. 2.

zajednice i Avganistana – pomoć održivom rastu i privrednom razvoju.³⁰ Na pomenutoj konferenciji u Tokiju, sedamdeset (70) predstavnika država i međunarodnih organizacija obećali su 16 milijardi dolara pomoći Avganistanu nakon što strane trupe napuste njegovu teritoriju 2014. godine. U Rezoluciji 2096 Savet bezbednosti potvrdio je i da će UNAMA povećati napore u pravcu koordinacije rada relevantnih agencija UN i njihovih fondova i programa u Avganistanu, sa ciljem „povećanja njihove zajedničke efektivnosti i punog usklađivanja sa prioriternim programima avganistanske vlade”.³¹

Njom je dodatno afirmisan i princip saradnje ISAF misije pod kontrolom NATO-a, sa ciljem dostavljanja humanitarne pomoći i zaštite ljudskih prava. U tom smislu, a u saradnji sa Visokim komesarom UN za ljudska prava, Misija će nastaviti rad na izgradnji „Avganistanske nezavisne komisije za ljudska prava”.³²

Poseban značaj angažovanja UNAMA misije u Avganistanu ogleda se i u podsticanju regionalne saradnje. Ova zemlja je tako 2013. godine postala 49. članica „Energetske ugovorne povelje” (Energy Charter Treaty), da bi u julu iste godine postigla značajan napredak i na projektu plinovoda Turkmenistan – Avganistan – Pakistan – Indija (TAPI). Takođe, u toku je i potpisivanje ugovora o prodaji i kupovini plina u Ašgabat u između Avganistana i Turkmenistana. Potvrda o poboljšanju ugleda i statusa Avganistana dolazi i sa sastanka ministara inostranih poslova „Šangajske agencije za saradnju”, koja pruža podršku ovoj zemlji kao „nezavisnoj, neutralnoj, mirnoj i prosperitetnoj državi slobodnoj od terorizma i kriminala”.³³ Takođe, počinju i intenzivne posete avganistanskog državnog vrha Iranu i Pakistanu.

Pored mirovnih misija UNAMA i ISAF, u Avganistanu deluju i brojne specijalizovane agencije UN, poput Programa za razvoj UN (UNDP), Kancelarije visokog komesara za ljudska prava (OHCHR), Visokog komiteta UN za izbeglice (UNHCR), Fonda UN za prava deteta (UNICEF), Centra za uklanjanje mina (MACCA), i dr. Primera radi, kroz različite projekte UNDP pokušava da smanji glad i siromaštvo, osigura osnovno obrazovanje, smanji smrtnost dece i broj zaraženih sidom, malarijom i drugim teškim bolestima. Kada su u pitanju izbeglice i interno raseljena lica, Agencija UN za izbeglice i Vlada Švajcarske održali su „Međunarodnu

³⁰ Detaljnije o Okviru o uzajamnoj odgovornosti videti na: <http://www.usaid.gov/press/publications/pages/tokyo-mutual-accountability-framework.aspx>, Internet, 20. 09. 2013.

³¹ Resolution 2096 (2013) Adopted by the Security Council at its 6935th meeting, on 19 March 2013, op. cit., p. 3.

³² Detaljnije o Avganistanskoj nezavisnoj komisiji za ljudska prava videti na: Afghanistan Independent Human Rights Commission, <http://www.aihrc.org.af/en/#>, Internet, 21. 09. 2013.

³³ Opširnije videti na: UNAMA-United Nations Assistance Mission in Afghanistan, <http://unama.unmissions.org/default.aspx>, Internet, 23. 09. 2013.

konferenciju o strategiji za avganistanske izbeglice“ u maju 2013. godine, ohrabrujući njihov dobrovoljni povratak kroz reintegraciju i pomoć.³⁴

U ovoj oblasti, od 2001. godine, preko 5.7 miliona avganistanskih izbeglica vratilo se svojim kućama uz pomoć najvećeg UNHCR programa za dobrovoljnu repatrijaciju, što se može smatrati značajnim uspehom, primera radi, u poređenju sa situacijom u bivšoj Jugoslaviji. S druge strane, prema podacima UNICEF-a iz 2007. godine 70% stanovništva Avganistana i dalje živi u siromaštvu i nekvalitetnim životnim uslovima. Čak 40% dece mlađe od 3 godine je neuhranjeno, dok je više od 100.000 ljudi (većina dece i žena) i dalje raseljeno zbog sukoba i sušne klime.³⁵ Takođe, oko 40-50% okruga u zemlji 2007. godine nije bilo dostupno misijama UN-a u dužem razdoblju zbog nesigurnosti i ograničenja kretanja.³⁶ Ipak, prema podacima iz Izveštaja Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) rađenog 2012. godine, ostvareni su određeni pomaci nabolje u zdravstvu, obrazovanju žena i dostupnosti pitke vode, a smanjena je i stopa smrtnosti dece.

Sveukupno, specijalizovane agencije UN ostvarile su određene ciljeve, pri čemu najveći problemi ostaju vezani za oblast bezbednosti. To najbolje pokazuje primer tragičnog događaja iz aprila 2011. godine, kada je na demonstracijama povodom paljenja Kurana na Floridi, na severu Avganistana ubijeno oko 20 službenika UN, od strane radikalnih islamista. Prema podacima određenih britanskih izvora, dvojici službenika UN odrubljena je glava, za šta su optuženi talibani.³⁷

Povlačenje NATO-a iz Avganistana

Opšte je poznato da uporište i okosnicu NATO snaga u Avganistanu, kao i u mnogim drugim delovima sveta, čine američke snage. Polazeći od redefinisanja koncepta nacionalne bezbednosti i spoljnopoličkih prioriteta SAD-a, nove strateške doktrine NATO-a, ali i velike svetske ekonomske krize, uticajni subjekti međunarodne zajednice doneli su odluku o postupnom povlačenju svojih snaga iz Avganistana. Tražeći efektivnu formulu svoje izlazne strategije, Obamina administracija opredelila se za višestrane aktivnosti koje podrazumevaju nastavak angažovanja protiv talibanske gerile, intenziviranje kontakata i saradnje sa „kooperativnijim“ pripadnicima talibanskog pokreta, sa ciljem sticanja podrške za vladu u Kabulu, kao i podsticanje pregovara o održivom miru sa talibanskim vođstvom.³⁸ Zadnja

³⁴ Opširnije videti na: UNHCR, Afghan Solutions Strategy, <http://www.unhcr.org/pages/4f9016576.html>, Internet, 23/09/2013.

³⁵ Detaljnije videti na: UNICEF Afghanistan, Funding appeals and humanitarian action updates, http://www.unicef.org/infobycountry/afghanistan_31224.html, Internet, 29/08/2013.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Masakr u Avganistanu, Radio-televizija Srbije, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/Svet/868850/Ubijeni+pripadnici+UN+u+Avganistanu.html>, Internet, 23/09/2013.

³⁸ “Aid and Conflict in Afghanistan”, Asia Report N°210, 4 August 2011, International Crisis Group, [www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/210-%20Aid%20and%20Conflict%20in%20Afghanistan.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/asia/south-asia/afghanistan/210-%20Aid%20and%20Conflict%20in%20Afghanistan.pdf), p. 26.

smernica delovanja za cilj ima prevenciju širenja uticaja Al-Kaide među talibanskim vođstvom. Ipak, najveći problem za NATO partnere predstavljaju nesuglasice među članicama NATO-a oko tačnog sadržaja nastavka misije u razdoblju posle 2014. godine. Nemačka vlada najavila je da će povući većinu svojih snaga, odnosno da će u razdoblju od 2014-2016. u okviru operacije „Odlučna podrška“ (Resolute Support) ostaviti samo 600-800 vojnika u svom sektoru na severu Avganistana.³⁹ Snage koje ostaju biće samo instruktori.⁴⁰ Zbog ovakve odluke Nemačke i druge članice rešile su da povuku ili smanje prisustvo svojih vojnih snaga. Francuska, Kanada i Velika Britanija odlučile su se za njihovo potpuno povlačenje zaključno sa 2015. godinom.⁴¹ Ipak, NATO planira da nastavi prisutnost u Avganistanu naročito putem davanja aktivne podrške reformi svih aspekata nacionalnih bezbednosnih snaga (misija „Odlučna podrška“), ali i na temelju potpisane Deklaracije o trajnom partnerstvu (Declaration on an Enduring Partnership) sa ovom zemljom na samitu NATO-a u Lisabonu 2010. godine.⁴² Viši civilni predstavnik NATO-a zadržava ključnu koordinacionu ulogu u procesu ostvarenja zajedničkih političko-vojnih ciljeva organizacije, avganistanske vlade, lokalnih organizacija, kao i predstavnika vlada susednih zemalja i međunarodne zajednice. Takođe, pomenuto partnerstvo podrazumeva i trajnu saradnju potpisnika i podršku daljem jačanju kapaciteta avganistanskih bezbednosnih institucija, naročito u pogledu antikorupcijskog angažovanja, ali i podsticanje razvoja domaćih preduzeća.⁴³ Zapravo, Dokumentom je stvoren izvestan vid strateškog partnerstva NATO-a i Avganistana, koje će omogućiti Avganistanu „strateško prepozicioniranje i razvoj“ u vojno-političkoj oblasti, a NATO-u uticaj u pogledu usmeravanja spoljnopolitičkih prioriteta i nastupa vlade u Kabulu.

Kina, Rusija i EU

Budući da poseduje višestruke interese u Avganistanu, Kina se u ovoj zemlji opredelila za nastup podudaran sa stremljenjima međunarodne

³⁹ Matthias Gebauer and Christoph Schult, „Test for NATO US Plans Mini-Force in post-2014 Afghanistan“, *Spiegel Online*, <http://www.spiegel.de/international/world/us-afghanistan-plan-to-force-nato-into-greater-role-after-withdrawal-a-884836.html>, 21/02/2013/.

⁴⁰ Matthias Gebauer, „Germany commits Troops for Post-2014 Mission“, *Spiegel Online*, <http://www.spiegel.de/international/germany/berlin-says-it-will-keep-up-to-800-soldiers-in-afghanistan-after-2014-a-895371.html>, 19/04/2013.

⁴¹ Ralf Beste, „Afghanistan Exit, Kabul and Berlin Estranged as Withdrawal Looms“, *Spiegel online*, <http://www.spiegel.de/international/world/tensions-rise-between-kabul-and-berlin-ahead-of-withdrawal-a-899319.html>, 14/05/2013.

⁴² „Declaration by the North Atlantic Treaty Organisation (NATO) and the Government of the Islamic Republic of Afghanistan on an Enduring Partnership“, 20 November 2010, Lisbon, www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68724.htm, 14/05/2013.

⁴³ Rainer Glatz, „ISAF Lessons Learned: A German Perspective“, *Prism*, Vol. 2, No. 2, 2011, National Defense University Press, www.ndu.edu/press/lib/images/prism2-2/prism2-2.pdf.

zajednice, ali preko nezavisne politike koja oličava posebne kineske prioritete. Tematski, oni uglavnom imaju bezbednosni i ekonomski karakter. Uspostavljajući i zadržavajući dobre odnose s novom avganistanskom vladom Hamida Karzajja nakon 2002. godine, Kina se na prvom mestu interesovala za unapređenje bezbednosti i stabilnosti u ovoj slobodnoj, prevladavajuće muslimanskoj regiji Ksindang (Xinjiang), upućujući tokom vremena sve intenzivniju finansijsku pomoć Avganistanu sa ciljem njegove ekonomske obnove, ali isključujući bilo kakvo direktno vojno angažovanje.⁴⁴

Razmatrajući i vrednujući bezbednosnu politiku međunarodne zajednice u Avganistanu, Kina se suzdržava od kritike američkog vojnog angažovanja u ratu u ovoj zemlji, sumnjajući u njegovu krajnju delotvornost. U tom smislu, ona je odbila američki predlog da učestvuje u „Američkoj severnoj distribucionoj mreži“ (American Northern Distribution Network – NDN) u Avganistanu.⁴⁵ S druge strane, ona ne gleda blagonaklono ni na Talibane zbog njihovih bliskih veza sa „Istočno-turkistanskom“ organizacijom ili „ujgurskom separatističkom grupom“ („East Turkistan“ organization – Uyghur separatist group). U tom smislu, Kina se ipak trudi da izbegne direktan sukob sa Talibanima.⁴⁶

Načelno, ona u potpunosti podržava „Kabulski proces“ („Kabul Process“) sa ciljem preuzimanja vlasti Avganistanaca u Avganistanu u svim područjima, spremajući se istovremeno i za eventualni neuspeh čitavog procesa.⁴⁷ Iako u poređenju sa ostalim velikim silama izgleda da angažovanje Kine u Avganistanu ima „najniži intenzitet“, bez obzira na izraženu geografsko-stratešku blizinu i zainteresovanost, mora se napomenuti da spoljna politika ove velike i uticajne zemlje, kao i u ostalim delovima sveta, podrazumeva i uključuje nastup sa izuzetnom strateškom dubinom i širinom, koju prate ogromni kapaciteti balansiranja i usmeravanja različitih procesa i njihovih ishoda.⁴⁸ Posebno je indikativno i važno što ovakav nastup i pristup podrazumeva odsustvo bilo kakvog nasilja.

Kina se još tokom 1999. godine aktivno uključila u „Proces 6 plus 2“ pod pokrivateljsvom UN-a (Format „6 plus 2“), zajedno sa šest suseda Avganistana – Tadžikistanom, Uzbekistanom, Pakistanom, Turkmenistanom i Iranom, uz Rusiju i SAD, a sa ciljem političkog pomirenja i uspostavljanja mira u Avganistanu.⁴⁹ Proces je zamrznut nakon što su američke trupe

⁴⁴ Opširnije kod: Zhao Huasheng, *China nad Afghanistan—China's interests, stances and perspectives*, p. 1. Internet, www.csis.org/files/publication/120322_Zhao_ChinaAfghan_web.pdf, 20/09/2013.

⁴⁵ Ibidem, p. 6.

⁴⁶ Ibidem, p. 7.

⁴⁷ Ibidem, p.7.

⁴⁸ Christian Le Miére, „Kabul's New Patron? The growing Avghan-Chinese Relationship“, *Foreign Affairs*, April 13, 2010, Internet, <http://www.foreignaffairs.com/articles/66194/christian-le-miere/kabuls-new-patron>, 21/08/2013.

⁴⁹ Zhao Huasheng, *China nad Afghanistan—China's interests, stances and perspectives*, op. cit., p. 4.

ušle u ovu zemlju 2001. godine. Nakon toga, Kina je uzela aktivno učešće u svim značajnim međunarodno-političkim aktivnostima povodom Avganistana, poput konferencija u Londonu (2006), Parizu (2008), Hagu (2009), i potom ponovno Londonu, Istanbulu i Kabulu (2010).⁵⁰ Započinjanjem „kabulskog procesa“ i najavljivanjem povlačenja ISAF-a iz Avganistana 2014. godine, dužnost međunarodne zajednice Kina vidi u „pet vidova podrške“ (five supports): procesu izgradnje mira i rekonstrukcije „pod avganistanskim vođstvom i vlasništvom“ (“Afghan-led and Afghan-owned process”); pružanjem pomoći vlastitim kapacitetima za izgradnju u cilju očuvanja nacionalnog pomirenja i stabilnosti; podršku ekonomske obnove i razvoja Avganistana; i pomoći zemlji da razvija svoje spoljne odnose na osnovama principa poštovanja, jednakosti i zajedničkih interesa, naročito putem dobrosusedske saradnje i unapređenja odnosa u regionu.⁵¹

U ekonomskom smislu treba napomenuti da „Kineska metalurška grupa“ (China’s Metallurgical Group) planira da uloži preko 4 milijarde dolara u Avganistan u narednih pet godina, a čitav posao vredeće preko 10 milijardi.⁵² Takođe, Kini je pripao i projekt za eksploataciju rezervi nafte i prirodnog plina u severnoistočnoj avganistanskoj provinciji „Saripul i Fariab“ (Sari Pul and Faryab), što predstavlja prvi slučaj odobrenja avganistanske vlade stranom partneru da se na njihovoj teritoriji bavi ovim poslom.

Po ugovoru potpisanom s Kineskom nacionalnom naftnom korporacijom (China National Petroleum Corporation – CNPC) u decembru 2011. godine, avganistanska vlada dobiće 70% od profita dobijenog prodajom zajedničkih naftnih resursa.⁵³ Takođe, iako Avganistan nije ni članica, ni promatrač „Šangajske organizacije za saradnju“ (Shanghai Cooperation Organization – SCO), Kina podržava i podstiče aktivnosti ove organizacije u Avganistanu.⁵⁴

Kada je u pitanju Rusija, ona iskazuje posebno interesovanje za bezbednosnu situaciju u Avganistanu nakon povlačenja NATO trupa 2014. godine. Ruski ministar obrane Sergej Košev (Sergei Koshelev) smatra da bi bilo kakva eskalacija nasilja u Avganistanu u narednom razdoblju imala „negativan uticaj i na bezbednost Rusije i evropskih naroda“.⁵⁵ Ruski stručnjaci ističu da se u ovom slučaju ne radi ni o kakvoj verziji „Vijetnamskog sindroma“ ili ekspanzionističkoj težnji poput one koja je u velikoj meri uticala

⁵⁰ Ibidem, p. 5.

⁵¹ Ibidem, p. 5.

⁵² Ibidem, p. 6.

⁵³ Ibidem. Takođe, o ekonomskom angažovanju Kine u Avganistanu videti detaljnije kod: Erica Downs, “China buys into Afghanistan”, *SAIS Review*, Vol. XXXII, No. 2 (Summer-Fall 2012), Internet, <http://www.brookings.edu/research/papers/2013/02/21-china-afghanistan-downs>, 21/09/2013.

⁵⁴ Zhao Huasheng, *China nad Afghanistan—China’s interests, stances and perspectives*, op. cit., str. 9.

⁵⁵ Fred Weir, “Russia going back to Afghanistan? Kremlin confirms it could happen”, Internet, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2013/0401/Russia-going-back-to-Afghanistan-Kremlin-confirms-it-could-happen>, 23/09/2013.

na raspad Sovjetskog saveza, već o angažovanju Rusije, nakon prethodnih konsultacija sa NATO-om i njegovog povlačenja, prevashodno u ekonomskoj oblasti, i bez bilo kakvog vojnog učestvovanja, iako je NATO-u svojevremeno ustupila jednu transportnu bazu.⁵⁶ Ipak, poseban aspekt i značaj ruskog angažovanja u Avganistanu ostaće vezan za potrebu reparacije i dalje prisutne stare generacije sovjetskog naoružanja u oružanim snagama Avganistana, na koju su SAD do sada potrošile stotine milona dolara.⁵⁷ Takođe, Rusija će posebnu pažnju obratiti i na prekogranične aktivnosti islamskih militantnih grupacija u svojim bivšim republikama Tadžikistanu i Uzbekistanu, kao i na intenzivne tokove i trgovinu narkotika u području bivše sovjetske središnje Azije. Rusija je zabrinuta da će, nakon povlačenja NATO-a, biti ostavljena sama da se suočava sa međunarodnom narko mafijom, kriminalom i korupcijom u ovom rubnom području.⁵⁸ Jasno je da je, poput Kine, a u kontekstu najavljenog odlaska NATO-a, i Rusija živo zainteresovana za jačanje svog uticaja i prisutnosti u Avganistanu. Očigledno je, međutim, da će ona pokušati da ih osigura prevashodno ekonomskim sredstvima i investicijama, najverovatnije u energetskom sektoru. Na takvoj strategiji i prisutupu jedino bi i mogao počivati koncept izgradnje „Nove Evroazijske Unije“ o kojoj se priča u pojedinim stručnim krugovima.

Polazeći od aktivnosti međunarodne zajednice i NATO-a u Avganistanu, Evropska unija (EU), odnosno Evropski parlament (EP), izradio je i usvojio svoju „Novu strategiju“ prema Avganistanu u decembru 2010. godine. Njena pažnja bila je usmerena na četiri glavna područja: međunarodna pomoć i koordinacija, posledice mirovnog procesa, uticaj policijske obuke, uklanjanje gajenja opijuma putem podsticaja alternativnih načina razvoja avganistanskog društva.⁵⁹ Pritom, Parlament je naglasio da se „uprkos decenijskom međunarodnom učestvovanju i investiranju“ situacija u Avganistanu „pogoršava u bezbednosnoj i socijalno-ekonomskoj oblasti“. ⁶⁰ U tom smislu pozvao je Visokog predstavnika za spoljnu i bezbednosnu politiku, Savet i Komisiju EU da oforme tim istraživača koji bi se strateški i sastavno pozabavio pitanjem Avganistana, naročito u oblasti borbe protiv korupcije, unapređenja uspostavljanja mira, vladavine prava i borbe protiv proizvodnje i trgovine narkoticima.⁶¹ Takođe, Evropski parlament usvojio je i Rezoluciju o ženskim pravima u Avganistanu 2009. godine.⁶² Konačno,

⁵⁶ Ibidem, p. 2.

⁵⁷ Ibidem, P. 2.

⁵⁸ Ibidem, P. 2.

⁵⁹ *A New Strategy for Afghanistan*, PE440.141

European Parliament resolution of 16 December 2010, (2009/2217(INI)) Internet, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0490+0+DOC+XML+V0//EN>, 20/09/2013.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem.

⁶² *European Parliament resolution on women's rights in Afghanistan*, Internet, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B6-2009-0252&language=FR>, 21/09/2013.

doneo je i „Rezoluciju o sporazumu saradnje, partnerstva i razvoja između EU i Avganistana“ (European Parliament resolution on the EU – Afghanistan cooperation agreement on partnership and development) 2013. godine, kojom se pruža podrška jačoj izgradnji demokratskih institucija u ovoj zemlji, preuzimanju odgovornosti avganistanske vlade za bezbednost nakon povlačenja NATO snaga, ali i izražava žaljenje što nije značajnije zaživela inicijativa EU o borbi protiv proizvodnje narkotika u Avganistanu.⁶³

Bez obzira na trajnu vrednost promocije iznetih stavova, mora se zaključiti da EU još uvek ne poseduje značajniji kapacitet i mehanizme uticaja i samostalnog delovanja u kriznim žarištima u svetu, pa i u Avganistanu, nezavisno od međunarodne zajednice i NATO-a.

Borba protiv nelegalne proizvodnje narkotika

Avganistan je najveći nezakoniti proizvođač opijuma u celom svetu, ispred Mijanmara, „Zlatnog trokuta“ i Latinske Amerike.⁶⁴ Nelegalna proizvodnja opijuma u Avganistanu je u stalnom porastu od 2001. godine.⁶⁵ Kancelarija Ujedinjenih nacija za pitanje droga i kriminala (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) objavila je podatak da je u svakoj vegetacionoj godini u razdoblju 2004-2007. u Avganistanu bilo više proizvedenog opijuma nego u vreme vladavine talibana (1994-2001).⁶⁶ Iznesene činjenice svedoče o tome da međunarodna zajednica nije mogla, nije htela ili nije imala interesa da se obračuna sa pomenutim kriminalnim aktivnostima. Odsustvo rezultata pravda se podatkom da od izvozne vrednosti opijata, koja iznosi preko 4 milijarde dolara godišnje, četvrtina otpada na zaradu farmera i poljoprivrednika u Avganistanu, odnosno prehranu 200 hiljada porodica.⁶⁷ Avganistan je i najveći proizvođač kanabisa u svetu.⁶⁸ Indikativno je i da je talibanski vođa Mula Muhamed Omar (Mullah Mohammed Omar), u vreme svoje vladavine pre vojne intervencije u Avganistanu, bio najveći borac protiv uzgajanja maka, uspevajući da njegovu proizvodnju smanji za „99%, naravno samo računajući teritoriju koju su kontrolisali talibani“.⁶⁹ I iz EU stižu

⁶³ *European Parliament resolution on the EU-Afghanistan cooperation agreement on partnership and development* (2013/2665(RSP)), Internet, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXTMOTION/B7-2013-02830DOCXMLV0//EN,23/09/2013.

⁶⁴ „UNODC 2010 world drug report“, strana 43, Stalna internet adresa: www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf.

⁶⁵ Opširnije u: Mina Zirojević-Fatić, Srđan Korać, Povlačenje NATO-a iz Avganistana-uspešno okončanje misije ili ne?, *Međunarodni problemi*, 2013, str. 386-404.

⁶⁶ United Nations Office on Drugs and Crime. *Afghanistan Opium Survey 2007*“, p. 3. Internet, www.unodc.org/pdf/research/AFG07_ExSum_web.pdf, 21/09/2013.

⁶⁷ *Opium Amounts to Half of Afghanistan's GDP in 2007, Reports UNODC* (Press release). UNODC. November 16, 2007, Internet, www.unodc.org/india/afghanistan_gdp_report.html.

⁶⁸ *No Operation*, Internet, Presstv.ir. <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=122108§ionid=351020403>. 11/01/2013/.

⁶⁹ Mina Zirojević-Fatić, Srđan Korać, Povlačenje NATO-a iz Avganistana-uspešno okončanje misije ili ne?, str. 393.

obavještajni podaci da je Avganistan glavni dobavljač heroina za Evropu „već duže od 10 godina“.⁷⁰ Evropske zemlje koje prijavljuju najveću količinu zaplenjenih narkotika iz Avganistana jesu Velika Britanija, Španija, Nemačka, Grčka, Francuska, Turska i Holandija.⁷¹

Ozbiljnije akcije međunarodne zajednice (NATO snaga) u suzbijanju ovih nelegalnih aktivnosti počele su tek 2001. godine izradom okvira UN, u čemu su u najvećoj meri učestvovali Velika Britanija i Avganistan.⁷² Konkretno aktivnosti podrazumevale su iskorenjivanje biljaka, čak i uz vojno učestvovanje i otpore lokalnog stanovništva i „gospodara rata“.⁷³ Prepreku za napore međunarodnih snaga predstavlja i činjenica da su mnogi osumnjičeni trgovci drogom sada visoki zvaničnici u vladi Karzaija, što je predstavnike Međunarodne kancelarije za narkotike i sprovođenje zakona navelo na zaključak da se proizvodnja opijuma u Avganistanu odvija pod zaštitom avganistanske vlade Hamida Karzaija.⁷⁴ Ipak, teško je pretpostaviti da od takve situacije i međunarodne snage nemaju određene koristi.⁷⁵ Postoje mišljenja koja ističu da trgovci drogom imaju važnu „posredničku“ ulogu u borbi međunarodne zajednice protiv terorizma. Da se u tom smislu paralelno odvija i borba uticajnih država za kontrolu proizvodnje i distribucije narkotika svedoči i podatak da je NATO u martu 2010. godine odbacio predlog Rusije o potrebi uništavanja maka prskanjem, uz obrazloženje vezano za „zabrinutost zbog prihoda avganistanskog naroda“.⁷⁶ Ipak, krajem septembra iste godine agenti Federalne službe Rusije za kontrolu opojnih droga, zajedno sa avganistanskim i američkim kolegama, učestvovali su u operaciji uništavanja velike količine droge na proizvodnom području blizu Džalalabada. U njoj je uništeno 932 kg visokokvalitetnog heroina i 156 kg opijuma, ulične vrednosti od oko 250 miliona američkih dolara, kao i velika količina tehničke opreme.⁷⁷ Precednik Avganistana Hamid Karzai nazvao je ovu operaciju „povredom avganistanskog suvereniteta i međunarodnog prava“.⁷⁸ Ipak, činjenica da je od preuzimanja dužnosti ISAF-a proizvodnja

⁷⁰ Ibidem, str. 393.

⁷¹ Ibidem, str. 393.

⁷² Ibidem, str. 394.

⁷³ Ibidem, str. 394.

⁷⁴ „Afghanistan riddled with drug ties“, *Christian Science Monitor*, Internet, www.csmonitor.com/2005/0513/p01s04-wosc.html, u Mina Zirojević-Fatić, Srđan Korać, Povlačenje NATO-a iz Avganistana-uspešno okončanje misije ili ne?, op.cit., str. 395.

⁷⁵ Thomas A. Schweich, „Is Afghanistan a Narco-State“, July 27, 2008, *The New York Times* (Afghanistan). Internet, www.nytimes.com/2008/07/27/magazine/27AFGHAN-t.html?hp, u Mina Zirojević-Fatić, Srđan Korać, Povlačenje NATO-a iz Avganistana-uspešno okončanje misije ili ne?, op.cit., str. 395.

⁷⁶ David Brunnstrom, „NATO rejects Russian call for Afghan poppy spraying“, March 24, 2010, *Reuters*, Internet, <http://www.reuters.com/article/idUKTRE62N56U20100324>, u Mina Zirojević-Fatić, Srđan Korać, Povlačenje NATO-a iz Avganistana-uspešno okončanje misije ili ne?, op. cit., str. 395.

⁷⁷ Ibidem, str. 395.

⁷⁸ „Afghan President Karzai criticises US-Russia drugs raid“, *BBC*, October 31, 2010, Internet, <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11659814>, u Mina Zirojević-

heroína u Avganistanu povećana za 40 puta, navodi na zaključak da je takvo stanje stvari prevashodno u interesu SAD-a i najuticajnijih subjekata međunarodne zajednice.

Zaključak

Kada se u ovom momentu pogleda situacija u Avganistanu, može se reći da UN i cela međunarodna zajednica svoju ulogu nisu ispunili na odgovarajući način.

Ostvarenje društvenog okruženja za normalan svakodnevni život građana i oživljavanje privrednih aktivnosti ostvarene su u manjoj mjeri. Početni entuzijazam ugušili su ponovni talibanski napadi, ne samo na pripadnike mirovnih operacija, nego i na avganistansko stanovništvo. Cilj koji se odnosio na uspostavljanje efikasnih političkih institucija i funkcionalne javne administracije, sposobne za obnovu razorene zemlje i ostvarenje normalnog životnog standarda, čini se da nije ostvaren. Zbog prisutnog visokog stepena korupcije i nedostatka stručnih i obučanih javnih rukovodilaca, domaće institucije nisu uspele celovito da sprovedu sve programe namenjene pomoći stanovništvu, tako da većina novca nije stigla do krajnjih korisnika. Time su izneverena očekivanja avganistanskog naroda o poboljšanju kvaliteta života.

U područjima u kojima se stalno vode borbe, ne može biti govora o ostvarenju bezbednog okruženja. U zapadnim delovima zemlje bezbednosna situacija je nešto bolja, ali ipak nestabilna. Kada međunarodne trupe napuste teritoriju Avganistana, pred novom vladom biće težak zadatak. Biće neophodno vrhunsko političko umeće usmereno ka eventualnom unapređenju odnosa sa talibanskom gerilom, kao i kvalitetno vođenje tek izgrađenih vojnih i policijskih kapaciteta.

Iako za avganistansko stanovništvo ta mogućnost deluje primamljivo, odlazak međunarodnih snaga sa teritorije Avganistana mogao bi samo da pogorša ionako napetu situaciju. Postoji opasnost da će, nakon odlaska stranih snaga, najavljenih 2014. godine, država upasti u anarhiju i vratiti se na razdoblje iz poslednje decenije XX veka.

Poseban, strateški problem Avganistana predstavlja vezanost za proizvodnju, distribuciju i trgovinu narkoticima. Budući da se u ovoj oblasti ostvaruju enormni profiti čak i na međunarodnom nivou, verovatno je da je u ovaj posao uključen veliki broj značajnijih subjekata međunarodnih odnosa-formalno ili neformalno. Kapital koji se stiče na ovaj način direktno je suprotstavljen proklamovanim težnjama ka ostvarenju mira, prosperiteta, vladavine prava, bezbednosti, itd. Budući da su od 2001. godine NATO snage (ali i snage nekih drugih država)⁷⁹ prisutne u Avganistanu, pri čemu

Fatić, Srđan Korać, Povlačenje NATO-a iz Avganistana-uspešno okončanje misije ili ne?, op. cit., str. 395.

⁷⁹ Npr. Makedonije i BiH.

je samo proizvodnja heroina od tada povećana za 40 puta, logično je konstatovati da je NATO za to imao određeni, značajan interes.

Iako je pristup Kine i Rusije avganistanskom problemu kvalitativno drugačiji, realno je naglasiti da će i njihove aktivnosti u ovoj zemlji u budućnosti biti uslovljene vlastitim interesima. Može se pretpostaviti da bi njihov prevashodno ekonomski pristup, a u uslovima svetske ekonomske krize i činjenice da obe ipak poseduju značajne ekonomske resurse, mogao predstavljati činioce koji bi mogli da utiču na izvesno uravnoteženje situacije u Avganistanu. Konkretno, poboljšanje situacije na terenu, čini se, ipak će biti direktno uslovljeno eventualnom novom geopolitičkom „raspodelom“ u odnosima najuticajnijih međunarodnih subjekata (pre svih SAD, Kine i Rusije), odnosno „dogovornim“ balansiranjem ostvarenja njihovih interesa i potreba u Avganistanu. U tom smislu, ova zemlja zaista poseduje izuzetno značajnu poziciju u samom „trbuhu“ Srednjeg istoka i Azije. Ipak, za sada, ne postoje uočljivi indikatori koji bi ukazivali na osnovanu pretpostavku da i u tom smislu može biti značajnijih kvalitativnih pomaka.

Bibliografija

1. "Afghan President Karzai criticises US-Russia drugs raid", *BBC*, October 31, 2010, Internet, <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11659814>
2. "Afghanistan riddled with drug ties", *Christian Science Monitor*, Internet, www.csmonitor.com/2005/0513/p01s04-wosc.html
3. "Afghanistan: The Long, Hard Road to the 2014 Transition", *Asia Report* N°236, 8 October 2012, International Crisis Group, Internet, www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/236-afghanistan-the-long-hard-road-to-the-2014-transition.pdf
4. "Agreement on Provincial Arrangement in Afghanistan Pending the Establishment of Permanent Government Institutions", Bonn, December 2001, Internet, www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm
5. *A New Strategy for Afghanistann*, PE440.141
6. European Parliament resolution of 16 December 2010, (2009/2217(INI)) Internet, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0490+0+DOC+XML+V0//EN,20/09/2013>;
7. "Aid and Conflict in Afghanistan", *Asia Report* N°210, 4 August 2011, International Crisis Group, Internet, www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/210-%20Aid%20and%20Conflict%20in%20Afghanistan.pdf
8. Avramov Smilja, Kreća Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 2008.
9. Barfield, Thomas, *Afghanistan: A Cultural and Political History*, Princeton University Press, Princeton (NJ), 2010.
10. Beljan, Robert, "Afghanistan: Lessons Learned from an ISAF Perspective", Internet <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/afghanistan-lessons-learned-from-an-isaf-perspective>, *Small Wars Journal*, Journal article 30. May 2012/08/2013;

11. Beste, Ralf, "Afganistan Exit, Kabul and Berlin Estranged as Withdrawal Looms", *Spiegel online*, Internet, <http://www.spiegel.de/international/world/tensions-rise-between-kabul-and-berlin-ahead-of-withdrawal-a-899319.html>.
12. Brunnstrom, David, "NATO rejects Russian call for Afghan poppy spraying" by David Brunnstrom, Mar 24, 2010, Reuters". *Reuters*, Internet, www.reuters.com/article/idUKTRE62N56U20100324
13. „Bonski sporazum“, Internet, <http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/Documents/Bonn-agreement.pdf>
14. Cohn, Marjorie, "Bombing of Afghanistan is illegal and must be stopped", *International Review of Contemporary Law*, Special Edition, 2002, Internet, <http://www.un.org/news/dh/latest/afghan/un-afghan-history.shtml>
15. Cohn, Marjorie, Afghanistan: The Other Illegal War, AlterNet, 31 July 2008., Internet: http://www.alternet.org/story/93473/afghanistan%3A_the_other_illegal_war
16. "Declaration by the North Atlantic Treaty Organisation (NATO) and the Government of the Islamic Republic of Afghanistan on an Enduring Partnership", 20 November 2010, Lisbon, Internet, www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68724.htm
17. Downs Erica, "China buys into Afghanistan", *SAIS Review*, Vol. XXXII, No. 2 (Summer-Fall 2012), Internet, <http://www.brookings.edu/research/papers/2013/02/21-china-afghanistan-downs>
18. *European Parliament resolution on women's rights in Afghanistan*, Internet, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B6-2009-0252&language=FR>
19. *European Parliament resolution on the EU-Afghanistan cooperation agreement on partnership and development (2013/2665(RSP))*, Internet, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXTMOTION/B7-2013-02830/DOCXMLV0//EN
20. Fatić Zirojević, Mina, Srđan Korać, „Povlačenje iz Avganistana: uspešno okončanje NATO misije ili ne?“, *MP*, Beograd, 2013
21. Gebauer, Matthias, "Germany commits Troops for Post-2014 Mission", *Spiegel Online*, Internet, <http://www.spiegel.de/international/germany/berlin-says-it-will-keep-up-to-800-soldiers-in-afghanistan-after-2014-a-895371.html>
22. Gebauer, Matthias, Schult, Christoph „Test for NATO US Plans Mini-Force in post-2014 Afganistan“, *Spiegel Online*, 21/02/2013; Internet, <http://www.spiegel.de/international/world/us-afghanistan-plan-to-force-nato-into-greater-role-after-withdrawal-a-884836.html>, Glatz, Rainer, "ISAF Lessons Learned: A German Perspective", *Prism*, Vol. 2, No. 2, 2011, National Defense University Press, Internet, www.ndu.edu/press/lib/images/prism2-2/prism2-2.pdf;
23. Green Jesse, Dead, Accounting of the, New York news and politics, Internet: <http://nymag.com/news/9-11/10th-anniversary/number-of-deaths/>
24. Griffin, David Ray, "Did 9/11 Justify the War in Afghanistan?" *Global research*, 25. June 2010. Internet, <http://www.globalresearch.ca/did-9-11-justify-the-war-in-afghanistan/19891>, 23/08/2013;
25. Kearns, Gerry, *Geopolitics and Empire: The Legacy of Halford Mackinder*, Oxford University Press, Oxford, 2009.

26. Le Miére Christian, "Kabul's New Patron? The growing Avghan-Chinese Relationship", *Foreign Affairs*, April 13, 2010, Internet, <http://www.foreignaffairs.com/articles/66194/christian-le-miere/kabuls-new-patron>, 21/08/2013
27. Livingston, Ian S., and O'Hanlon, Michael, "Afghanistan Index – also including selected data on Pakistan", Brookings Institute, 26 April 2013, Internet, www.brookings.edu/~media/Programs/foreign%20policy/afghanistan%20index/index20130426.pdf
28. "Opium Amounts to Half of Afghanistan's GDP in 2007, Reports UNODC" (Press release). UNODC. November 16, 2007, Internet, www.unodc.org/india/afghanistan_gdp_report.html
29. President Barack Obama's speech, "The Way Forward in Afghanistan and Pakistan", at the U.S. Military Academy at West Point, December 1, 2009, Internet, <http://www.msnbc.msn.com/id/34231058>, 24/08/2013;
30. "Putin slams ISAF for turning blind eye to Avganistan drug problem", Internet, www.rt.com/news/putin-terrorism-threats-radicalism-001,
31. *Reform drug policy*, Internet, www.reformdrugpolicy.com/wp-content/uploads/2011/09/AfghanTalibanOpium.pdf,
32. "Resolution 1510 (2003)", UN Security Council, 4840th meeting, 13 October 2003, Internet, www.nato.int/isaf/topics/mandate/unsr/resolution_1510.pdf, 23/09/2013;
33. Resolution 1386 (2001) Adopted by the Security Council at its 4443rd meeting on 20 December 2001, Internet, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/PDF/N0170855.pdf?OpenElement>, 22/09/2013;
34. Resolution 1373 (2001). Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on. 28 September 2001, Internet, <http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resoluti on%201373%20%282001%29.pdf>
35. Resolution 1378 (2001) Adopted by the Security Council at its 4415th meeting, 14 November 2001, Internet, <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/sc7212.doc.htm>
36. Resolution 2096 (2013) Adopted by the Security Council at its 6935th meeting, on 19 March 2013.
37. Savić, Mile, „Etika humanitarnih intervencija“, *Sociološki pregled*, vol. XLIII, No. 4 (2009)
38. Schweich, Thomas A. "Combating Synthetic Drugs, A Global Challenge: U.S. and International Responses," Internet, www.usinfo.state.gov/usinfo/USINFO/Products/Webchats/uncnd_01_mar_2007.html,
39. Schweich, Thomas A., "Is Afghanistan a Narco-State?" July 27, 2008, *The New York Times* (Afghanistan), Internet, www.nytimes.com/2008/07/27/magazine/27AFGHAN-t.html?hp
40. Schwirtz, Michael, "Russia Joins Drug Raid in Afghanistan, Marking Advance in Relations With U.S." 29/10/ 2010, *The New York Times* (Afghanistan; Russia; United States), Internet, http://www.nytimes.com/2010/10/30/world/asia/30opium.html?_r=1&hpw
41. *The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*, Internet, www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_62086_EN_emcdda_tds_heroi ntrafficking_2008.pdf

42. *The opium economy in Afghanistan*, UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, 2003, Internet, www.unodc.org/pdf/publications/afg-opium_economy_www.pdf
43. UNAMA-United Nations Assistance Mission in Afghanistan, <http://unama.unmissions.org/default.aspx>
44. "UNITED NATIONS Office on Drugs and Crime—Afghanistan Opium Survey 2007", Internet, www.unodc.org/pdf/research/AFG07_ExSum_web.pdf
45. "UNODC 2010 world drug report", Internet, www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf,
46. Weir, Fred, "Russia going back to Afghanistan? Kremlin confirms it could happen", Internet, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2013/0401/Russia-going-back-to-Afghanistan-Kremlin-confirms-it-could-happen>
47. Zhao, Huasheng, *China nad Afghanistan—China's interests, stances and perspectives*, Internet, www.csis.org/files/publication/120322_Zhao_ChinaAfghan_web.pdf.

Dr Marko NIKOLIĆ
MA Jelica GORDANIĆ

CURRENT PROBLEMS OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY IN RESOLVING THE AFGHAN CRISIS AND POSSIBLE IMPLICATIONS FOR REGIONAL RELATIONS

ABSTRACT

In this paper, the authors try to diagnose the fundamental aspects, scopes and the extent of the international community's commitment in building of the modern Afghan state and society in line with the objectives of the major subjects of international relations. The focus is on the activities of the United Nations (UN) and the NATO, but in a broader context also on China, Russia and the EU. In this sense, the central point of the analysis are the objectives related to development and establishment of a stable system of political institutions and the effective implementation of public policies as well as military, police and other institutional capacities with security responsibilities in order to create the preconditions for possible gradual economic development of Afghanistan and normal life conditions. The authors conclude that the international military and civilian missions have failed in the achievement of political objectives, while the security objectives have been attained to a lesser extent.

Key words: UN, NATO, China, Russia, EU, military intervention, organized crime, terrorism, human security, Afghanistan.